

Jaarverslag Aangepast Lezen 2009
algemene lectuurvoorziening voor leesgehandicapten

Sectorinstituut Openbare Bibliotheken
Augustus 2010

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Loket Aangepast Lezen	3 t/m 5
3. Dienstverlening in cijfers	6 t/m 7
4. Productie	8
5. Projecten	9 t/m 13
6. Vrijwilligers	13
7. Uitrol naar openbare bibliotheken	13 t/m 15
8. Gebruikersraad Aangepast Lezen	16
9. Lijst van namen, afkortingen en begrippen	17
10. Financieel overzicht	18

1. Inleiding

Het jaar 2009 was het jaar waarin de voorbereidingen werden getroffen voor een splitsing van de taken en functies van de Vereniging van Openbare Bibliotheken. Deze bestuurlijke veranderingen waren een gevolg van het besluit van het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap om de stelseltaken en de branchetaken ook in de bibliotheeksector te scheiden.

Voor de aangepaste lectuurvoorziening veranderde er in zoverre iets dat de functie als stelseltaak werd overgeheveld met ingang van 1 januari 2010 naar het nieuw op te richten Sector Instituut Openbare Bibliotheken, maar het had en heeft geen directe gevolgen voor de dienstverlening.

De dienstverlening naar de gebruikers werd uitgebreid met de mogelijkheid tot het direct bestellen van de materialen uit de online catalogus zonder tussenkomst van een medewerker van het Loket. Ook werd voor het eerst een gedeelte van de collectie gesproken boeken via (Internet) streaming beschikbaar gesteld.

De openbare bibliotheken hebben 120 vestigingen toegevoegd aan een groeiend aantal locaties waar informatie en materiaal aanwezig is voor een eerste kennismaking met de aangepaste dienstverlening. Het totaal aan locaties komt daarmee op 363.

De Gebruikersraad was niet altijd tevreden over het feit dat hun adviezen niet voor honderd procent werden gevolgd, maar kan toch terugzien op een jaar vol met betrokkenheid bij de inhoud van het werk.

Bij de Vereniging van Openbare Bibliotheken is het werk de afgelopen drie jaar in goede handen geweest. Het in gang gezette beleid wordt dan ook, met enige nieuwe speerpunten, gecontinueerd in de nieuwe bestuurlijke setting.

2. Loket aangepast-lezen

Binnen het stelsel van openbare bibliotheken is het Loket aangepast-lezen de landelijke bibliotheek voor algemene lectuur in aangepaste vorm voor mensen met een visuele handicap of andere leesbeperking. Het materiaal wordt rechtstreeks naar de klanten thuis gestuurd per post. Daarnaast functioneert het Loket als de landelijke vraagbaak voor openbare bibliotheken die op lokaal niveau de doelgroep willen bereiken met hun dienstverlening.

Om deze beide functies uit te voeren heeft het Loket activiteiten verricht op de volgende terreinen: Het samenstellen van collecties aangepaste algemene lectuur, het ontsluiten en presenteren van deze collecties, begeleiding en klantencontact en het beheer van het klantenbestand, voorlichting zowel aan individuele klanten als bibliotheken en het algemene publiek via o.a. nieuwsbrieven, foldermateriaal, lezingen, interviews en beurzen en last but not least begeleiding en coördinatie van vrijwilligers. Opdrachten voor maatwerk en reliëfwerk werden in behandeling genomen en uitgezet bij de producenten.

Er zijn het afgelopen jaar diverse vernieuwingen in de dienstverlening doorgevoerd: Een voorbeeld hiervan is de invoering van de online catalogus met bestelknop, waarbij lezers 24 uur per dag, 7 dagen per week zonder tussenkomst van een medewerker boeken kunnen lenen en/of via streaming direct kunnen beluisteren.

Op 2 december 2009 is tijdens een feestelijke bijeenkomst in Londen de internationale Jodi Award gezamenlijk toegekend aan Dedicon en het Loket aangepast-lezen voor deze online catalogus met streamingmogelijkheid. (Zie www.jodiawards.org.uk)

Collectiebeleid

De beleidsnotities Algemene Lectuur, Kranten en tijdschriften (opgesteld door Dedicon) Reliëfwerk (opgesteld door de LSB in samenwerking met het Loket) en Maatwerk met daarin de uitgangspunten van het collectiebeleid werden afgerond. Deze notities vormen de grondstof voor de Collectienota aangepast lezen die het SIOB in 2010 zal vaststellen.

Nederland Leest en Boekenweekgeschenk

Nederland leest, de nationale leescampagne, werd dit jaar voor de 4e keer georganiseerd. Van de gesproken versie van de debuutroman Oeroeg van Hella S. Haasse werden op aanvraag 1.738 exemplaren gratis aan de klanten verstrekt. Van het Boekenweekgeschenk *Een tafel vol vlinders* van Tim Krabbé werden 1.338 exemplaren uitgedeeld.

Websites

Op de websites van het Loket aangepast-lezen: www.aangepast-lezen.nl en www.leeshandicaps.nl worden dagelijks voor de doelgroep relevante nieuwsberichten op de homepage(s) geplaatst met informatie over nieuwe boeken, nieuws over de laatste ontwikkelingen in de dienstverlening, nieuwsberichten met betrekking tot literaire prijzen et cetera. De beide websites werden in augustus 2009 getoetst en mogen wederom voor een jaar het Waarmerk drempelvrij voeren.

Het Kenniscentrum Leeshandicaps www.leeshandicaps.nl beoogt het ontsluiten, toegankelijk maken en presenteren van kennis en informatie over leeshandicaps en aangepast-lezen. Behalve de publieke vraagbaak voor mensen met een visuele handicap of leesbeperking is het Kenniscentrum Leeshandicaps eveneens dé digitale vraagbaak voor bibliothecarissen en hét landelijke digitale informatiepunt voor het algemeen publiek. In 2009 hebben zowel het Kenniscentrum als de Loketwebsite aanzienlijk meer unieke bezoeken geregistreerd in vergelijking tot voorgaande jaren. (Zie de dienstverlening in cijfers).

Vanuit het Loket werd ook dit verslagjaar meegewerkt aan de in opdracht van de VOB ontwikkelde ROC-cursussen voor bibliotheekmedewerkers met betrekking tot ouderen, laaggeletterden en leesgehandicapten.

Pilot cultuur en ontmoeting

Bij de pilot cultuur en ontmoeting ontvingen gebruikers van het Loket aangepast-lezen, woonachtig in de werkgebieden van de aan de pilot deelnemende bibliotheken (Theek 5, Centre Ceramique, de OB Den Haag en Goes & Middelburg) berichten over de publieksactiviteiten van de bibliotheek in hun woonplaats. De resultaten waren teleurstellend, de acties bleken zich niet te vertalen in een grote deelname van de doelgroep aan de aangeboden activiteiten. De pilot krijgt in een bijgestelde vorm in 2010 een vervolg.

Groei en afname lezersbestand

In het verslagjaar 2009 heeft een grote opschoonactie plaatsgevonden in het klantenbestand. Bij de totstandkoming van het Loket zijn de diverse klantsystemen zonder meer samengevoegd. Deze actie verklaart de afname van klanten in 2009 ten opzichte van 2008. Geconcludeerd kan echter worden dat desondanks sprake is geweest van een aanzienlijke aanwas van nieuwe klanten in 2009.

Verhouding man-vrouw klantenbestand

In totaal maakten **11.015** mannen en **17.514** vrouwen gebruik van de dienstverlening van het Loket aangepast-lezen. Van **657** inschrijvingen kan geen sekse worden geregistreerd, omdat dit een organisatie of instelling betreft.

Leeftijdsopbouw

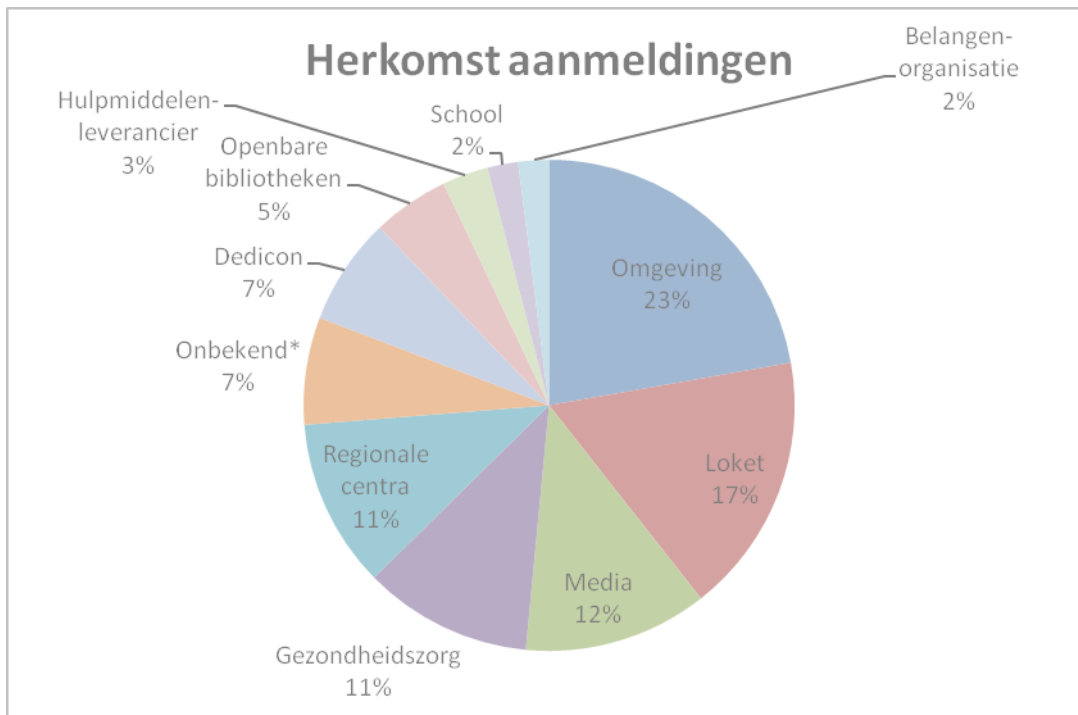
1-10 = 257
11-20 = 5.901
21-30 = 1.103
31-40 = 1.071
41-50 = 1.783
51-60 = 2.521
61-70 = 2.992
71-80 = 3.662
81-90 = 6.368
91- en ouder = 2.493
Onbekend = 1.035 (waaronder organisaties of instellingen)
Totaal: 29.186

Kerngetallen Dienstverlening			
	2007	2008	2009
<u>Lezers</u>			
Totaal Klanten	31.409	32.679	29.186
Waarvan mensen die ook braille lezen	1.313	1.106	1.379
<u>Collectie in titels</u>			
Totaal	64.816	67.778	70.255
Waarvan Braille	7.294	7.785	8.238
Waarvan Audio	57.522	59.993	62.017
<u>Collectie Kranten en Tijdschriften in titels</u>	300	297	340
<u>Aanwas collectie in titels</u>			
Braille	451	466	453
Audio	1.810	1.811	2.024
<u>Uitleningen</u>			
Totaal	1.044.677	1.068.443	1.080.618
Waarvan Braille algemene lectuur	6.819	7.184	6.960
<u>Maatwerk (voorheen consumentenwerk)</u>			
Totaal opdrachten	741	808	898
Waarvan Braille	365	409	504
Waarvan Audio	364	395	377
Waarvan Groteletter	12	4	17
<u>Opdrachten Reliëf</u>			
Totaal aantal opdrachten	83	167	243
Door aantal unieke aanvragers	71	121	176
<u>Unieke bezoekers websites</u>			
www.aangepast-lezen.nl *	74.911	128.734	144.977
www.leeshandicaps.nl	29.617	65.639	73.085

De aanwas in titels audio is groter dan de productiecijfers aangeven, omdat er ook een aantal titels gemaakt zijn met gelden van derden. De productiecijfers in hoofdstuk 4 geven alleen de hoeveelheid titels aan die met gelden van de VOB gemaakt zijn.

Herkomst aanmeldingen Loket

In 2009 hebben zich 5.190 mensen aangemeld als nieuwe klant bij het Loket. Ze werden doorverwezen vanuit zeer diverse hoeken. Hierbij een percentagegewijs overzicht.

4. Productie

CBB productiecijfers

In 2009 verzorgde de CBB de productie van gesproken boeken en de productie, reproductie en distributie van teksttijdschriften (tijdschriften in braille, in groteletter en in digitale vorm).

Ook werd maatwerk (consumentendrukwerk) en verenigingsdrukwerk geproduceerd.

productie

audio	in minuten	308.273	(485 titels)
braille	in pagina's	176.642	
grote letter	in pagina's	26.690	

reproductie

braille	in pagina's	3.965.173	
cd-roms		561	

DEDICON productiecijfers

Dedicon produceerde, reproduceerde en distribueerde audio, braille en digitale boeken, tijdschriften en kranten. Ook werd maatwerk en verenigingsdrukwerk geproduceerd.

Productie

audio	in minuten	767.004	(1.256 titels)
braille	in pagina's	124.037	(453 titels)
kranten en tijdschriften audio	in edities	2800	

reproductie

braille	in pagina's	5.147.771	
audio	in cd roms	1.413.357	

LSB productiecijfers

De LSB produceerde reliëfwerk

Nieuwe reliëfkaarten	76
Gereviseerde kaarten	4
Gereproduceerde kaarten	1405

5. Projecten

De lopende projecten worden voor het grootste deel gefinancierd uit het onderzoek- en ontwikkelingsbudget dat aan Dedicon voor dit doel wordt verstrekt. In 2009 bedroeg dit budget € 366.221,- . De keuze van projecten werd voorbereid in samenwerking met het Loket aangepast-lezen en vastgesteld door de VOB.

De middelen werden ingezet voor: 1. verdere ontwikkeling en verbetering van diensten voor de leesgehandicapte klanten die via het Loket worden aangeboden en 2. ontwikkeling en verbeteringen van productie en distributie.

In 2009 heeft men zich toegelegd op de volgende vier thema's:

- Nieuwe vormen van distributie (streaming en downloaden)
- Vraagsturing in de dienstverlening, met name bij de braille dienstverlening
- Verbetering en vernieuwing aan de Daisy boeken en - spelers
- Onderzoek

Door het niet of slechts gedeeltelijk uitvoeren van een aantal projecten is het beschikbare budget niet helemaal besteed. Een bedrag van in totaal € 63.200,- is overgeheveld naar 2010.

1. Nieuwe vormen van distributie

1.1 Online distributie

Resultaat: Het project heeft een goede voortgang geboekt in 2009. Het gehele project wordt afgerond in 2010.

Het online distributie project is gestart in 2008. Het is een groot project dat bestaat uit vier fasen waarin de onderstaande resultaten worden bereikt:

- Fase 1: Een deel van de collectie gesproken boeken kan online via een PC-omgeving beluisterd worden.
- Fase 2: Testfase waarin de afspeelers die zich conformeren aan de DAISY Online Delivery protocollen worden getest met gebruikers.
- Fase 3: Implementatie van het definitieve Online distributie systeem gebaseerd op de resultaten van de pilot in fase 2.
- Fase 4: De gehele collectie gesproken boeken, kranten en tijdschriften kan online gedistribueerd worden.

In 2009 zijn 9.000 titels uit de collectie online beschikbaar gesteld. Alle nieuwe titels worden hieraan automatisch aan toegevoegd. Het leenverkeer wordt via het Loket Informatie Systeem (LOIS) geregistreerd. De Webbox dienstverlening is geïntegreerd in de dienstverlening, waardoor gebruikers van de webbox die klant zijn van het Loket aangepast-lezen via de speler toegang krijgen tot de beschikbare collectie.

De DAISY online protocollen zouden in het voorjaar van 2009 worden opgeleverd maar hebben veel vertraging ondervonden. Om deze reden is besloten om de online distributie van kranten en tijdschriften naar voren te halen en is de testfase uitgesteld tot 2010.

1.2 Elektronische kranten en tijdschriften (EKT) online beschikbaar

Resultaat: Het project is in december 2009 afgerond.

Via de website Anderslezen.nl is sinds 2001 een ruim pakket aan elektronische kranten en tijdschriften (EKT) beschikbaar als download of e-mailverzending. Deze EKT zijn met ingang van 1 januari 2007 ook onderdeel geworden van de diensten waar het Loket formeel verantwoordelijkheid voor draagt. In dit project is de migratie van het pakket EKT naar de website van het Loket uitgevoerd. Klanten krijgen hierdoor online toegang tot dit pakket. De migratie is samengegaan met het uitfasen van de Website Anderslezen. De publieksite

Aangepast-lezen wordt daarmee het elektronisch voorportaal voor het lezen van kranten en tijdschriften in elektronische vorm.

In samenhang met het Daisy streaming protocol zal in goed overleg met het Loket in 2010 toegewerkt worden naar een overstap van het Anderslezen-formaat naar een volwaardig Daisy XML- formaat.

1.3 Online distributie via Openbare Bibliotheken (vervolg Z&B / Luisterboek)

Resultaat: Het project is uitgesteld tot het moederproject herstart.

In 2008 is de pilot Zoek & Boek / Luisterboek afgerond, met als belangrijke conclusie dat de servicelogistiek van de Zoek & Boek omgeving toepasbaar is voor een dienstverlening aan de doelgroep via de lokale Openbare Bibliotheek. In het geplande vervolgtraject, zal er aandacht zijn voor de beveiliging van gesproken boeken. Het project is afhankelijk van de voortzetting van het project Zoek & Boek.

Uit het projectbudget zijn de jaarlijkse kosten voor de Zoek&Boek luisterboek server bekostigd (€ 10.000,-). Het resterende budget is overgeheveld naar 2010.

2. Vraagsturing

Onder dit thema zijn een aantal project samengebracht, waarbij de vraagzijde van de klant centraal staat. Verbetering van mogelijkheden voor de eindgebruikers om hun keus te bepalen en vergroting van de vraagsturing staan voorop. Zeker daar waar de klantengroep beperkt is (braillelezers) is het goed mogelijk meer rekening te houden met de wensen van de klant. Slimmer omgaan met klantprofielen bij de uitlening, de klant zelf toegang geven tot uitleensysteem, en beter registreren wat de klant vindt, zijn beoogde doelen onder dit thema.

2.1 Klachtenmodule toevoegen aan het LOIS

Resultaat: Het project is afgerond, de contactregistratie wordt in 2010 in gebruik genomen.

Al meer dan twee jaar bestaat het voornemen om een module aan het door Loket en Dedicon gehanteerde catalogus- en verzendsysteem (het LOIS) toe te voegen. De specificaties voor deze module zijn in samenwerking met het Loket aangepast-lezen opgesteld. De module is gebouwd door Infor; de leverancier van het LOIS. Inbedding in de aanvraag- en uitleensystemen van Loket is verzorgd door Dedicon.

Het project heeft veel vertraging ondervonden door technische problemen.

In het laatste kwartaal van 2009 is de functionele testfase gestart en zijn er nog verbeteringen aangebracht. De daadwerkelijke ingebruikname is in het voorjaar 2010 voorzien.

2.2 Klant- en Marktonderzoek voor gesproken Kranten en Tijdschriften

Resultaat: Het project is afgerond.

Na de inventarisatie door Hornig Consultancy van de huidige dienstverlening gesproken kranten en tijdschriften is een klant- en marktonderzoek uitgevoerd in combinatie met een inventarisatie van de mogelijkheden voor vraaggerichte diensten. De output is gebruikt bij het opstellen van de kranten en tijdschriften beleidsnotitie.

2.3 Automatische aanvulling wenslijsten obv klantprofielen

Resultaat: Het project is uitgesteld tot 2010.

In dit project wordt een tool ontwikkeld voor het automatisch genereren van wenslijsten op basis van klantprofielen en uitleengegevens. Dit vermindert de handmatige handelingen

die het Loket hiervoor dient te verrichten. Klantprofielen worden automatisch benut.

2.4 Vraagsturing voor braillelezers

Resultaat: Het project is uitgesteld tot 2010.

Het streven is erop gericht de brailleklant een (grotere) keus te geven bij het selecteren van in braille te maken boeken. In principe dienen alle 1800 titels die het Loket jaarlijks in Daisy audio laat maken, ook als braille boek beschikbaar te komen. Dit heeft gevolgen voor de productielogistiek van Dedicon en stelt hogere eisen aan de productiesnelheid van de brailleproductie. Verbetering van de scanprocedures en de automatische controles op gescande bestanden (OCR), dienen hierbij betrokken te worden. Tevens dient in samenspraak met Loket een klantvriendelijke interface ontworpen en gebouwd te worden waarmee de klant zijn keuze kan maken. Onderzocht moet worden of en hoe de klant korte elektronische previews van de te kiezen boeken online via de website van het Loket kan bekijken, en hoe hij deze dan in bestelling kan geven.

Een extra budget voor braille productie is toegekend in 2010. Hierdoor zijn de mogelijkheden verruimd. Er wordt een nieuwe planning gemaakt en het project wordt in het voorjaar van 2010 weer opgepakt door Dedicon.

2.4 Verbetering toegankelijkheid websites OB's (gesproken websites)

Resultaat: Het eerste concept rapport is opgeleverd in december 2009. De tweede oplevering zal in maart 2010 plaatsvinden.

In het project "Gesproken Websites" wordt de toegankelijkheid van websites van openbare bibliotheken verbeterd middels toegankelijkheidsmaatregelen en toevoeging van spraak. Aan de hand van gebruikersonderzoek wordt gezocht naar een effectieve inzet van spraak op websites. Een vergelijkend onderzoek naar de verschillende spraaktoepassingen (Readspeaker, BrowseAloud etc.) is uitgevoerd en opgeleverd in 2008.

Op initiatief van de VOB heeft het vervolg in 2009 plaats gevonden door:

- 1) te inventariseren wat voor spraaktoepassingen de Openbare Bibliotheken geïmplementeerd hebben en welke ervaringen zij daarmee hebben opgedaan,
- 2) te onderzoeken wat de ervaring van OB klanten is met betrekking tot het gebruik van spraaktoepassingen en de website in het algemeen,
- 3) een verbetertraject voor te stellen.

Er is onder websitebezoekers en de websitebeheerders van bibliotheken onderzoek gedaan naar hun ervaring met de voorleesfunctie. In totaal hebben 20 openbare bibliotheken meegewerkt aan het onderzoek en een link naar de online vragenlijst op hun website geplaatst.

In het onderzoek worden zowel door de bezoekers als door de webbeheerders enkele suggesties gedaan om de implementatie van de voorleesfunctie te verbeteren en het gebruik van de voorleesfunctie te verhogen. Tezamen met de aanvulling verkregen van de producenten van BrowseAloud en Readspeaker heeft Dedicon hiervoor enkele aanbevelingen opgesteld, bedoeld voor de webbeheerders van openbare bibliotheken. De toepassing van een voorleesfunctie bevordert de toegankelijkheid van de website, vooral voor mensen die moeite hebben met lezen. Dit wil echter nog niet zeggen dat de website voor mensen met een leesbeperking volledig gebruiksvriendelijk en toegankelijk is. Zowel de opmaak, structuur en stijl van een website, als de toepassing van afbeeldingen, filmpjes en animaties, hebben invloed op de toegankelijkheid van een site. In het vervolgproject dat is gepland voor 2010, wordt er daarom aandacht besteed aan de toegankelijkheid van bibliotheekwebsite in het algemeen.

Het project is opgeleverd als onderzoeksrapport en factsheet aan het SIOB, die het ter beschikking heeft gesteld aan de openbare bibliotheken.

3 Verbetering Daisyboeken en -spelers

Onder dit thema worden een aantal projecten beschreven die zich richten op verdere verrijking van de Daisy content (de boeken), zoals toevoegen van plaatjes en/of tekst. Verbetering van de productietools om deze content (beter, sneller of efficiënter) te produceren valt hier ook onder. Daarnaast zijn aan de afspeelkant een aantal vernieuwingen nodig op het gebied van de Daisy spelers en - software. Zonder opwaardering aan de afspeelkant zullen de vernieuwingen de eindgebruiker niet bereiken. Vandaar dat deze aspecten hand in hand ontwikkeld moeten worden. Bij deze projecten moet daarnaast rekening worden gehouden met de Daisy standaard zoals deze beheerd en ontwikkeld wordt in internationaal verband (zie www.daisy.org)

3.1 Vervolg ontwikkeling Daisyleesprogramma

Resultaat: Het project is uitgesteld tot 2010.

3.2 Toepassing van Tekst-Naar-Spraak voor de productie

Resultaat: Het project is in oktober 2009 afgerond.

Vooruitgang bij de Tekst naar Spraak technologie (TNS) maakt het interessant om deze techniek in te zetten als basis voor een productietool voor de (snellere) productie van kranten en tijdschriften. Het TNS productiesysteem controleert de inhoud van het brondocument en zal de spraakuitvoer verrijken en optimaliseren volgens vastgestelde voorleesprotocollen en het gebruik van uitgebreide lexicons. Tevens is het mogelijk de uitvoer te optimaliseren voor een specifieke vorm van leesbeperking zoals slechtziendheid, blindheid of dyslexie door het kiezen van een specifiek gebruikersprofiel.

Met behulp van de ontwikkelde componenten zullen een aantal nieuwe producten en diensten worden doorontwikkeld, waaronder de productie van een dagelijkse gesproken krant. Ook zouden delen uit boeken (bijvoorbeeld indexen) met synthetische spraak geproduceerd kunnen worden, terwijl het boek zelf met menselijke stem in de studio wordt voorgelezen. Per dienst zullen specifieke aanpassingen moeten worden gedaan, maar de basis van de infrastructuur is gerealiseerd.

Internationaal heeft het project de nodige aandacht gekregen. Naar aanleiding van een presentatie op de Daisy Technical Conference in Leipzig (September 2009) heeft het Daisy consortium o.a. besloten de aanpak om fonetische informatie als SSML (Speech Synthesis Markup Language) onderdeel te maken van de Daisy standaard.

3.4 Ontwikkeling van een snelle en goedkope productietool ter ondersteuning van het consumentenwerk (AltText)

Resultaat: Het project wordt in april 2010 afgerond.

Het altTEXT project beoogt voor mensen met een leesbeperking de toegankelijkheid van (gedrukte) informatie te verbeteren. In het project wordt een prototype van een facilitaire dienst opgezet, die het voor informatie aanbieders mogelijk maakt om publicaties en correspondentie om te zetten in aangepaste vorm en deze documenten te distribueren. Deze dienst heet het altTEXT conversieportaal. Communicatiemedewerkers kunnen met behulp van het portaal zelfstandig hun content omzetten in gesproken tekst (DAISY of mp3 formaat), braille of grootletter. De uitkomsten van het TNS project vormen de basis voor het omzetten van tekst naar spraak.

4. Onderzoek

Net zoals het voorgaande jaar was voor 2009 een volledige formatie (fte) gereserveerd voor het uitvoeren van onderzoek en het opzetten en uitschrijven van projectplannen. De formatieplaats is ingezet voor de uitvoering van de onderstaande projecten en taken:

- Stemmenonderzoek
- Klant en marktonderzoek voor gesproken kranten en tijdschriften
- Factsheet Visuele beperkingen in Nederland tot 2020

- Vertaling van open source digitale DAISYspeler - AMIS (Nederlandstalige versie komt uit in april 2010, <http://www.daisy.org/project/amis>).
- Voorbereiden nieuwe projectplannen voor 2010.

Deelname internationale werkverbanden

Dedicon en met name de afdeling O&O neemt deel aan verschillende internationale werkverbanden zoals het Daisy Consortium en de XML werkgroep. De leden van het Daisy Consortium werken samen binnen bepaalde aandachtsgebieden. Het afstemmen en kennis uitwisselen in internationaal verband is van belang voor het ontwikkelen van innovaties in Nederland.

6. Vrijwilligers

Dedicon, de CBB en het Loket maken voor uiteenlopende activiteiten gebruik van vrijwilligers.

	Aantal personen
Dedicon	532
Het Loket	70
CBB	<u>280</u>
Totaal	882 personen

De vrijwilligersbijdrage van € 50.000, - is naar rato verdeeld over de instellingen.

Het Loket aangepast-lezen heeft een eigen netwerk van vrijwilligers dat over het gehele land is verspreid. Onder aanvoering van provinciale coördinatoren worden met name oudere en aan huis gebonden lezers wegwijs gemaakt in de aangepaste bibliothecaire dienstverlening. De vrijwilligers helpen in de thuissituatie onder meer bij het opstellen van wenslijsten en het aan huis instructie geven voor het gebruik van de nieuwe Daisy-spelers. De CBB zet vrijwilligers in voor redactiewerkzaamheden, voorlichtingsactiviteiten en voor de productie van lectuur in de verschillende leesvormen.

Bij Dedicon worden de vrijwilligers met name ingezet voor de productie van audioboeken. Zij lezen boeken voor in de studio's na geselecteerd te zijn op stemkwaliteit en voordracht. Deze kwaliteiten zijn met name belangrijk bij het voorlezen van algemene lectuur en van kranten en tijdschriften. Bij educatieve lectuur gaat het ook om vakinhoudelijke kennis. Verder zijn er vrijwilligers werkzaam in de tekstproductie algemene lectuur en bij de redacties van regionale kranten.

7. Uitrol openbare bibliotheken

De bijdrageregeling was weer onverminderd populair in 2009 bij de openbare bibliotheken. In zijn algemeenheid valt op dat als bibliotheken eenmaal van de regeling gebruik hebben gemaakt, men dit in volgende jaren weer probeert (voor andere vestigingen). "Gezien de resultaten uit dit project en de groeiende groep ouderen hebben we weer een nieuwe aanvraag ingediend" * aldus een basisbibliotheek. Deze trend resulteert erin dat in een aantal provincies inmiddels alle bibliotheken zijn voorzien en in andere provincies de spreiding onvoldoende is. De mate van spreiding wordt ook mede bepaald door de houding van de Provinciale Service Organisaties. Zijn zij enthousiast dan is de response van de plaatselijke bibliotheken belangrijk groter.

Er werd in 2009 aan 38 bibliotheekorganisaties subsidie uitgekeerd voor circa 120 vestigingen. Er kwamen aanvragen binnen voor 178 vestigingen, dus de vraag was groter dan het beschikbare budget.

Uit de inhoudelijke en financiële verslagen van de bibliotheken blijkt dat de nieuwe dienstverlening in een behoefte voorziet. "De lezers waren niet op de hoogte van de mogelijkheden dus was het een verademing om erover te horen" *
Meerdere malen werd meegedeeld in de verslagen dat de subsidie een "enorme stimulans was voor de bibliotheek om de dienstverlening aan de doelgroep ouderen te verbeteren" *.

De meeste bibliotheken schaffen van de verstrekte middelen grote letterboeken, luisterboeken en daisyroms aan. Vaak in aanvulling op de al aanwezige collectie. Soms worden ook wisselcollecties gehuurd van de Provinciale Service Organisatie, al is per provincie het beleid daaromtrent zeer verschillend. Waar de ene PSO wisselcollecties een must vindt, is de andere PSO van mening dat mensen die op regelmatige basis aangepast materiaal willen lezen, bij het Loket aangepast-lezen thuishoren.

Dit jaar is ook weer veel geïnvesteerd in daisyspelers, in de Orion webbox, in leeshulpmiddelen en in aanpassingen aan de computer, t.w. vergroting- en spraaksoftware. Lezers willen graag een Daisy apparaat testen alvorens het zelf aan te schaffen. Op grond van de groeiende gebruikersvraag deden ook e-readers hun intrede, interessant voor de doelgroep slechtzienden in verband met de vergrotingsmogelijkheid op deze apparaten.
Alle bibliotheken lieten hun (balie)medewerkers en/of vrijwilligers bijscholen over doelgroep en materialen. Deze scholing werd verzorgd door hetzij de PSO's, het ROC Midden Nederland, het Loket aangepast-lezen of door organisaties in de blindenzorg.

De plaatsing van de daisy-boeken en leeshulpmiddelen varieert sterk. Men plaatst vaak de nieuwe materialen bij elkaar in apart meubilair met speciale verlichting en bewegwijzering soms met een aangepaste computer en enige leeshulpmiddelen en folders in een Aangepast of Anders Lezen Punt. Soms plaatst men de nieuwe collectie bij een Makkelijk Lezen of Taalpunt voor volwassenen en/of bij het MLP voor de jeugd of in een verzorgingstehuis. Soms rouleert er een collectie onder de diverse vestigingen. Bij één organisatie was het aangepast lezen punt onderdeel van het Servicepunt Wonen Zorg en Welzijn, dat zich in de bibliotheek bevindt.

Alle bibliotheken gebruiken flyers en folders bij de promotie, ze worden als onmisbaar gezien. Daarnaast werd er een scala aan activiteiten georganiseerd, zoals bv. inloopspreekuren, info ochtenden, persberichten, workshops of reizende infokoffers. Veel energie werd gestoken in het samenwerken met ouderenbonden en zorginstellingen. Voor zorgverleners en activiteitenbegeleiders werden vaak speciale informatie bijeenkomsten belegd. Continuïteit is bij publiciteit en promotie van vitaal belang.

De meeste bibliotheken willen de doelgroep senioren met een visuele beperking of een andere fysieke leeshandicap beter bereiken. Soms wordt deze doelgroep uitgebreid met dyslectici, (volwassenen en kinderen) en anderen met leeshandicaps die baat zouden kunnen hebben bij gesproken boeken.

De VOB werkte mee aan de organisatie van een internationale conferentie over openbare bibliotheken en leesgehandicapten te Mechelen en Maastricht in het kader van het IFLA wereldcongres 2009. Er waren 120 deelnemers uit 28 landen. In de slotverklaring werd gepleit voor ratificatie en toepassing van het VN verdrag inzake de gelijke rechten van mensen met een beperking. Ook werd gepleit voor het bevorderen van het zgn. global library project voor aangepaste leesvormen. De resolutie werd op het algemene IFLA congres overgenomen.

Via de VOB zijn met korting 30 Daisyspelers verkocht aan de openbare bibliotheken. Er werden op aanvraag door de bibliotheken verstuurd door de VOB: 50 promotiefilms, 775 informatiemappen en c. 12.000 losse folders.

Met het Nederlands Uitgeversverbond zijn voorbereidende besprekingen gehouden om te komen tot een vernieuwing van de lopende *Regeling toegankelijke Lectuur voor leesgehandicapten 2007-2009*. Het is niet gelukt om dit in 2009 af te ronden, afgesproken is om voorlopig de oude regeling te handhaven en om in 2010 tot nieuwe afspraken te komen.

Ter gelegenheid van de Dag van de Witte Stok op 15 oktober 2009 is de handreiking *Toegankelijke openbare bibliotheken, ook voor slechtziende en blinde mensen* uitgegeven. De handreiking werd samengesteld door Viziris/Ooglijn in samenwerking met het Loket aangepast-lezen en de Vereniging van Openbare Bibliotheken.

* *Citaten uit de afzonderlijke evaluaties van de bibliotheken.*

8. Gebruikersraad Aangepast Lezen

De Gebruikers Raad Aangepast Lezen heeft in het afgelopen jaar wederom gevraagd en ongevraagd adviezen uitgebracht over de dienstverlening aan leesgehandicapten.

Over het concept-*Protocol functies en verantwoordelijkheden* (van de organisaties die het aangepast lezen uitvoeren) werd positief geadviseerd.

De nota Collectiebeleid die uit verschillende delen bestaat, werd uitvoerig besproken en becommentarieerd. Enthousiast was men over de voorgestelde wijzigingen bij Maatwerk. Bij andere gedeelten van de nota drong men aan op meer concreet beleid. In 2010 zal het Collectiebeleid worden vastgesteld, waarbij rekening zal worden gehouden met het commentaar van de Gebruikersraad.

De Raad legde een aantal duidelijke en waardevolle wensen op tafel, waaraan de komende jaren aandacht besteed gaat worden. Zoals de wens om meer kranten beschikbaar te maken voor de doelgroep, het bezit aan boeken in vreemde talen (ook voor immigranten) uit te breiden en meer aandacht te besteden aan de boeken die voor vak en studie worden gemaakt via een andere geldstroom, maar die ook interessant zouden kunnen zijn voor de algemene lectuur.

De Raad heeft zich ook beijverd voor uitbreiding van grote letterboeken voor de jeugd. De mogelijkheden en onmogelijkheden op dit terrein zijn onderzocht en in samenwerking met de VOB is een promotiefolder ontwikkeld en verstuurd naar alle openbare bibliotheken.

Over de communicatie met de achterban werd afgesproken dat in de nieuwsbrief die het Loket verstuurd naar zijn lezers, tweemaal per jaar een vaste plek wordt ingeruimd voor de Gebruikersraad.

Om uiteenlopende redenen, zoals daar zijn conflicterende belangen en/of meningen van andere organisaties in het veld of om financiële redenen konden de adviezen van de Raad niet altijd door de VOB worden opgevolgd. Dit heeft het afgelopen jaar bij de leden van de Raad soms geleid tot gemengde en niet altijd positieve gevoelens over de samenwerking. Het functioneren van de Raad zal in 2010 worden geëvalueerd, zoals ook bij de oprichting ervan overeengekomen was.

Op de website van het Loket Aangepast Lezen heeft de Gebruikersraad een eigen rubriek. (zie: www.aangepast-lezen.nl/gebruikersraad).

9. Lijst van namen, begrippen en afkortingen

CBB	Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, voorheen de blindenbibliotheek voor het protestants-christelijke volksdeel, nu producent van aangepast lectuur
Dedicon	Hoofdproducent van aangepaste lectuur en tevens verantwoordelijk voor de functie studielectuur voor blinden en slechtzienden in opdracht van het Ministerie van OCW
Loket aangepast-lezen	Opgericht door VOB en NLBB fungeert het Loket vanaf 2007 als centraal en landelijk klantencontact voor de algemene lectuurvoorziening voor leesgehandicapten
LSB	Stichting Bibliotheek Le Sage ten Broek, voorheen de blindenbibliotheek voor het rooms-katholieke volksdeel, in 2009 nog producent van reliëfkaarten
NLBB	Belangenorganisatie van mensen met een visuele beperking, voorheen algemene blindenbibliotheek
SIOB	Sectorinstituut Openbare Bibliotheken
Viziris	Koepelorganisatie van diverse belangenorganisatie van mensen met een visuele beperking.
VOB	Vereniging van Openbare Bibliotheken in Nederland

Maatwerk, voorheen Consumentenwerk

Teksten voor persoonlijk gebruik, zoals: brieven, handleidingen, vergaderstukken, artikelen tijdschriften, brochures, verslagen, recepten, nieuwsbrief/bulletin en facturen.

Reliëfwerk

Reliëfwerk bestaat uit topografische (land)kaarten, situatietekeningen en plattegronden, waarop de informatie zó is weergegeven dat elementen voelbaar zijn en dus op een tactiele (aftastbare) wijze kunnen worden onderscheiden.

Streaming

Streaming is een techniek waarbij audio/video via een digitaal netwerk beluisterd en bekeken kan worden. De digitale gegevens worden in gedeelten verstuurd. Vanaf het moment dat de eerste data arriveren start de audio/video en wordt in real time afgespeeld. Dit in tegenstelling tot de download methode waarbij eerst het gehele document moet worden opgeslagen in de eigen computer alvorens het kan worden afgespeeld.

10. Financieel overzicht

Het financieel overzicht is in bijlage toegevoegd en bestaat uit twee gedeelten, de begroting 2009 en de realisatie 2009.

Het positief saldo is ontstaan omdat de budgetten identiteitsgebonden lectuur, Gebruikersplatform aangepast Lezen en het budget voor landelijk onderzoek en promotie niet volledig werden besteed.

Het budget Verenigingsdrukwerk dat aan het Loket aangepast-lezen werd toebedeeld, is door het Loket in zijn geheel overgeheveld naar de producent Dedicon. Vanaf 2010 wordt dit budget rechtstreeks aan Dedicon toegekend.

Het positief saldo van de onderzoeks- en ontwikkelingsgelden die waren toebedeeld aan Dedicon is naar 2010 overgeheveld. Door verschillende oorzaken kunnen een aantal projecten pas worden afgerond in 2010.